

Andrej Ivanuša

DVOSTAVNO NI ENOSTAVNO

Začetki dvostavnega knjigovodstva

Kar se nam danes zdi samoumevno, je nekoč nekdo moral izumiti. A pri tem ne mislim samo na izdelke, ampak tudi na določene postopke, ki nam olajšajo vsakodnevno poslovanje v podjetju. Vzemimo na primer nekaj povsem preprostega in samoumevnega – dvostavno knjigovodstvo. Je to mogoče kaj sodobnejšega? Je bilo morda povezano z izumom mehanskih seštevalnih strojev? Ali pa je ta izum še starejši? Da, zelo star postopek je to! Izmišljen je bil še v srednjeveški Italiji pred več kot 800 leti.

Amatino Manucci

Italijan Amatino Manucci je bil dober prijatelj Giovannija Farolfija in partner v njegovem trgovskem podjetju v Firencah. Trgovala sta z najboljšimi izdelki za najbogatejše meščane. Posel jima je dobro tekkel. Odprla sta nekaj trgovin še v sosednjih mestih in deželah. Ko se je vse skupaj zelo razširilo, sta kar naprej imela težave pri spremljanju pretoka denarja. Amatino je bil nekaj bolj matematično podkovan kakor njegov prijatelj in se je lotil iskanja načina, ki bi izboljšal pregled nad financami. Dolgo časa je iskal pravi način, a na koncu mu je uspelo.

V mestu Salon v Provansi na jugu Francije je med starimi arhivskimi dokumenti najden hudo poškodovan zvezek, ki prikazuje finančne zapise podjetja Giovanni Farolfi & Company iz leta 1211. Čeprav so poškodbe zelo velike, je vseeno mogoče z listov razbrati, da prikazujejo dvostavno knjigovodstvo. Ob robovih so pripombe Amatina Manuccija, s katerimi zapisovalca opozarja na nepravilnosti pri knjiženju!

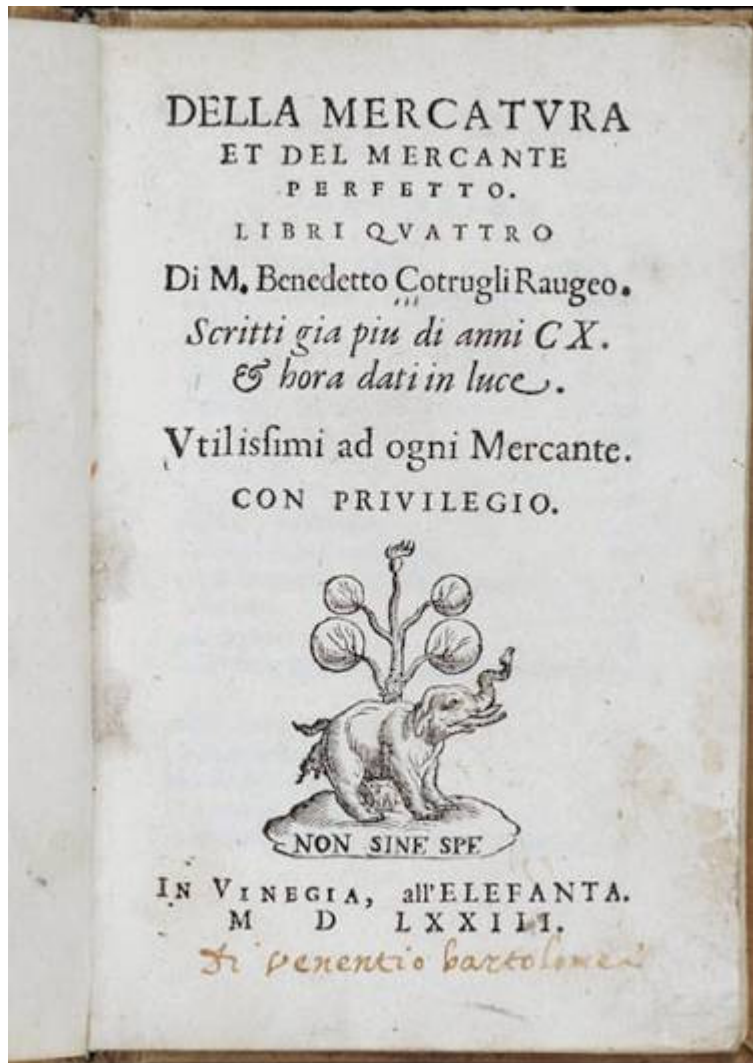
To je dejansko najstarejši najdeni zapis o dvostavnem knjigovodstvu. Sistem dvostavnega knjigovodstva je vrsta pravil za beleženje finančnih informacij v finančnem knjigovodstvu. Vsako transakcijo ali dogodek je pri tem potrebno dvakrat vpisati, v prvi stolpec to, kar smo potrošili in v drugega, kar smo zaslužili. Pri sistemu je odlično to, da se morata oba stolpca izenačiti. Če se ne, je nekaj napačno knjiženo. No, v šoli so to razložili še bolj podrobno.

Benedetto Cotrugli alias Benedikt Kotruljević

Verjetno so kmalu vsi pomembni trgovci v Firencah spoznali prednosti tega sistema. Skoraj dvestopetdeset let kasneje, leta 1458, je Benedetto Cotrugli napisal rokopis z navodili, kako voditi dvostavno knjigovodstvo. Tega so na veliko prepisovali in prepisi so krožili po vsej severni Italiji. Šele 105 let po njegovi smrti, torej 1573, so izšli v knjižni obliki.

Ko sem brskal po zgodovinskih virih, sem odkril, da je Benedetto Cotrugli dejansko hrvaški trgovec, ekonomist, diplomat in humanist iz Dubrovnika, rojen okrog leta 1400 in umrl okrog leta 1468. V virih je omenjen z italijanskim imenom Benedetto Cotrugli Raugeo (Dubrovniški), latinskim Benedictus de Cotrullis, hrvaškim Benedikt Kotruljević in tudi kot Benko Kotruljić. Rodil se je v ugledni dubrovniški družini, ki mu je omogočila široko izobrazbo. Večino svojega življenja je preživel na Neapeljskem dvoru v službi kralja Alfonsa V.

Aragonskega. Del tega časa je bil tudi dvorni minister. V kraljevi službi je imel dovolj časa, da je pripravil zapiske. Vendar za življenja ni dočakal, da bi bili objavljeni.

SLIKA: Notranja naslovnica knjige Benedikta Kotruljevića - **Della mercatura et del mercante perfetto** (O trgovini in odličnem trgovcu)

Izšli so kot eno izmed poglavij v knjigi z naslovom **Della mercatura et del mercante perfetto** (O trgovini in odličnem trgovcu), ki jo je pod imenom M. Benedetto Cotrugli Raugo natisnil njegov rojak iz Dubrovnika Frane Petrić, ki je imel tiskarno v Benetkah. To je prvi evropski priročnik o trgovini in knjigovodstvu. Original se ni ohranil, njena kopija se danes nahaja v Nacionalni knjižnici Malte. A žal mu ni uspelo požeti zaslug in slave prvenstva. To je prej uspelo menihu iz Toskane.

Brat Luca

Luca Bartolomes Pacioli se je rodil leta 1445 v Borgo San Sepulcro v Toskani. Bil je eden od prvih »mož renesanse«. Slovel je po odličnih govorniških spretnostih, mnogo je bral in se z leti izobrazil na področju religije, tehnike, financ, poslovnih ved, vojaških znanosti, matematike, medicine, umetnosti in zakonodaje. Bil je poliglot, saj je tekoče govoril skoraj

vse evropske jezike. Nad vse je čislal matematiko in računovodstvo, ker je verjel, da izražata božjo harmonijo in ravnotežje.

Bil je prijatelj Leonarda da Vinci. Leta 1497 je ta naredil nekaj skic za Paciolijevo knjigo ***Divina Proportione*** (Božja sorazmerja) in mu pomagal pri pripravi za tisk. Kot povračilo je Pacioli preračunal kolikšne količine bron bodo potrebne za statuo vojvode Lidovica Sforze Milanskega.

Okrog leta 1482 se je pomenišil potem, ko je izdal tretjo razpravo o matematiki. Mnogi njegovi sodobniki, ki so želeli postati predavatelji, so ubrali enako pot. Ko je postal frančiškanski menih imenovan brat Luca, so se mu odprla vrata mnogih pomembnih šol v Italiji. Potoval je od ene do druge in predaval matematiko. Leta 1486 je končal univerzitetne študije in dosegel naziv, ki je enakovreden današnjemu doktorju znanosti.

SLIKA: Traktat Luce Paciolija, ob njem neznan mladenič.

Pacioli kaže prvi Euklidov izrek na tabli. Dodaja črto kot znamenje svojega predloga za nadaljnji razvoj tega izreka. Zgoraj levo visi geometrijsko telo, na pol napolnjeno z vodo, ki nas opominja na študijo o svetlobnih odsevih, ki jo je vodila šola Rialto.

(Jacopo de'Barbari /1440-1515/, Muzej Capodimonte Neapelj, olje na lesu, okrog 1500)

Leta 1494, ko je imel 50 let in dve leti po tistem, ko je Kolumb odkril Ameriko, je izdal knjigo znano pod kratkim naslovom **Summa** (Vsota), ki je vsebovala 36 poglavij iz različnih matematičnih in računovodskih področij. Eno od poglavij govori o dvostavnem knjigovodstvu. Pacioli ni trdil, da je izumil dvostavno knjigovodstvo, ampak je celo zapisal: »Tukaj opisujem metodo, ki jo uporabljajo v Benetkah«.

A tudi to je bila skromna izjava. Namreč, dvostavno knjigovodstvo razdela do konca in natančno pojasni vse matematične operacije in metode tega postopka. To je opravil tako temeljito, da je knjiga doživela nesluten uspeh. Hatfield je zapisal: »Zelo redko se zgodi, da že prva knjiga prevzame nedvoumno prvenstvo na svojem področju, kot se je to zgodilo s Paciolijevo knjigo.«

Knjiga je bila izdana v Benetkah potem, ko se je vrnil iz turneje po Italiji. Njen celoten naslov je **Summa de Arithmetica, Geometria, Proportioni et Proportionalita** (Vsota vsega o aritmetiki, geometriji, sorazmerjih in proporcih). Zamišljena je kot priročnik in vodnik skozi tedanjo matematično vedo. Računovodstvo je v njej le eno od petih področij, ki jih obravnava. Pacioli je na začetku poglavja zapisal: »... z namenom, da bo najbolj milostljiv gospod vojvoda de Urbino lahko vodil in upravljal svoje podjetje ... a tudi zato, da bi trgovci mogli brez zamud spoznati dobiček in poravnati svoje dolgove.«

S to knjigo je postal brat Luca oče dvostavnega knjigovodstva. V knjigi opisani postopki se še danes uporabljajo pri tem načinu beleženja finančnih dogodkov. Tudi sam se je zavedal pomembnosti postopkov, saj je zapisal: »... noben računovodja ne sme zapustiti svoje mize in oditi spat, dokler debet ne pokrije kredit!« (Vsi citati so iz knjige J.B. Geijsbeek, *Ancient Double Entry Bookkeeping: Lucas Pacioli's Treatise*, 1914).